

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigata de

BASILIU PETRI.

Ese odata in septemana, Vineria. Pretiulu pe unu ann 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: câte 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 24 Iuniu v. 1877.

Prenumeratiunile si corespondintiele sunt a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Cursuri suplementarie, conferintie invetiatoresci, publicatiuni relative.

Domnule redactoru! Au venitu érase feriele de véra si cu ele tempulu pentru tienerea cursurilor suplementarie.

In stimabilulu organu, ce redactati, a fostu deja mai de multe ori vorb'a de acestea intruniri invetiatoresci. Mai multi invetiatori si-au datu parerea asupra cursurilor trecute si si-au facutu propunerile loru cu privire la cursurile viitorie.

Dà-mi vóia, d-le redactoru, se facu si eu o mica observare in privint'a acestoru cursuri. Nu me voiu ocupá cu intrebarea: cari obiecte aru fi mai cu scopu a se tractá in cursurile proxime; lasu alegerea loru in bun'a chibzuire a autoritatiloru nóstre scolarie, cari cunosc a buna séma neajunsurile invetiatoriloru. Observarea mea se referesce la altu ceva, — este o rogare catra conducatori cursuriloru.

N'ar crede omulu, dar s'a intemplat in cursulu, in care am participatu si eu, — nu sciú, déca se va fi intemplat si pe airea — ca adeca conducatoriulu cursului nu s'a fostu pregatitu de ajunsu pentru problema, cu carea se insarcinase.

Cursurile potu avé mai cu séma dóue forme: form'a de prelegere seau mai bine de discursuri libere, tienute de conducatori catra invetiatorii ascultanti, seau form'a de convorbiri libere intre invetiatori si conducatori asupra obiectului de pe tapetu. Alegerea forme depinde dela cualificatiunea invetiatoriloru din cursu. Ori care inse ar fi form'a cursului, se cere neaperatu, cá conducatoriulu se fia neintreruptu la inaltímea problemei sale, se aiba matèria de pertractatu — cumu se dice — in degetulu celu micu; se-si precugete bine procesulu si form'a invetiamentului; se urmeze la fiacare lectiune unu planu claru, astfeliu încátu ascultantii se observe indata, ca conducatoriulu loru vorbesce dupa unu planu statoritu de mai inainte; se se nevoiesca a vorbi unu limbagiu curatu, corect si alesu; in fine chiar si tienut'a sa es-

teri óra se nu fia lipsita de demnitatea receruta. Trebuie se o spunu cu parere de reu, ca conducatoriulu, de care vorbescu, nu a intrunitu nici un'a din recerintiele aceste. Póte, ca s'a incrediutu prea tare in talentele si sciintiele sale; dar s'a amagitu. —

Urmările sunt regretabile; esemplulu reu póte infectá si pre altii, in totu casulu inse invetiatorii pierdu tempulu celu scumpu cu — vorbe de claca.

Deci rogu pre cei ce se facu conducatori de cursuri, se se nevoiesca a corespunde deplinu si in tóta privint'a chiamarei loru, seau sèntiendu-se incapabili, in interesulu causei a decliná dela sene onórea acést'a.

Cu ocasiunea cursuriloru suplementarie invetiatorii se intrunescu ici coela in conferintie separate spre a se intielege si asupra altoru cestiu scolare. Reservandu-mi a vorbi despre „conferintiele invetiatoresci“ mai pe largu in numerulu proximu alu acestui organu, voiu dice de astadata unu cuventu numai asupra protocóleloru, ce se publica despre conferintie. Protocólele aceste se compunu de regula cá m din urmatóriele notitie: „Invetiatoriulu A vorbesce despre propunerea geografiei.“ — „Fačia de propunerea acést'a adunarea 'si esprima multiamit'a.“ Seau: „Invetiatoriulu B cetesce disertatiunea sa „Despre chiamarea invetiatoriului.“ — „Adunarea o asculta cu atentiune si o primesce cu bucuria intre strigari de: se traiésca!“ Ce folosu va trage lectorulu strainu din atari notitie fora nici unu sèmbure? Protocólele trebuie se fia o fotografia fidela a conferintiei, se reprodúca pe scurtu, dar totusi completu cuprinsulu si planulu discursului seau alu disertatiunei, se schitieze desbaterea urmata si se arate rezultatulu finalu, cá asia protocolulu se póta fi consultatu, candu mai târdiu s'ar nasce indoieli asupra unui punctu óre-care. Se nu uitamu, ca de o camdata nu avemu — stenografi. Totulu se reduce la protocolu. Deci se fimu la compunerea loru cu mai multa diligintia.

Surdulu.

Biografie istorice.

Cucerirea Constantinopolei prin Turci.

(29 Maiu 1454).

1. In resaritu califi 'si întórsera privirile lor cu deosebire asupra imperiului bizantin. In lupta cu Arabii acestu imperiu pierdù succesive tóte posesiunile sale din Afric'a si parte mare din posesiunile sale din Asi'a. Insa capital'a imperiului, Constantinopolea, inca fù atacata si impresurata in mai multe rânduri; ea inse reusi de-o-camdata a se aperá cu succesu, multiamita mai cu séma asia numitului focu grecescu, o compositiune din putiósá, asfaltu si alte materii ardietórie, cari incarcandu-se in óle si tievi se aruncau asupra nailorú inimice. Poterea acestui focu se póte judecá si de acolo, ca elu ardea chiar si in apa.

2. Pe atunci imperiulu bizantin se aflá într'o mare decadintia. Cei ce se mandriau odinióra a fi descendentii eroiloru dela Maratonu, Salamisu si Platei'a, acumu erau cu totulu efemeiati, degenerati si fricosi; pe tronulu bizantin arare ori se urcá si câte unu imperatu bunu si energiosu: intrigele si certele erau la ordinea dílei. — Si in acésta stare deplorabila imperiulu avea a se luptá nu numai cu inimicii sei din Asi'a, ci inca si cu mai multe popóra din Europ'a, precumu cu Slavii, Avarii, Magiarii, Romanii si Bulgarii.

3. Dar tempuri cu multu mai grele venira asupra imperiului bizantin catra finea seclului XIII, candu unu poporu nomadu si crudu, Turcii, astrinsi de connatiunaliu lorú Mongoli, trebuira a-si parasí localitatile lorú primitive dintre Altai si Marea-caspica si a se coborí in Asi'a-mica. Turcii primira indata legea mahomedana, spriginira la inceputu pre Arabi, in fine inse i supusera si pre acestia lorú-si. Unulu dintre cei mai mari domnitori ai lorú fù Osman (1299 pana 1326), carele cucerindu regiunile nordu-ostice ale Asiei mici, intemeiá aici imperiulu osmanu seu turcescu. Lui urmá in domnia fiulu seu Orchan (1326—1359), carele cuceri Asi'a-mica pana in Helespontu, 'si puse resiedinti'a in Brus'a (langa Propontis) si luá titlulu de sultanu seu padisiachu, adeca imperatu. Elu mai antáiu între sultani incepù a alege din copii crestini pre cei mai tari si frumosi, a-i cresce in casarme sub disciplina rigorósa si in fanatismu mahomedanu si apoi a formá din ei gard'a ianiciariilorú, vestiti pentru bravur'a lorú iresistibila.

Desi Turcii erau cei mai neimpacati inimici ai imperiului bizantin, totusi aspirantii greci la domnia insii i chiamara in ajutoriu spre a se poté urcá pre tronulu imperatescu din Constantinopolea. In urm'a acesteia Murad I (1359—1389) ocupá Galipoli, chei'a Helespontului, cuceri teritoriulu dintre Helespontu si Hemu si-si puse resiedinti'a in Adrianopolea (Odriu), intorcundu-se apoi in contra Serbiei, candu la Casov'a fù omo-

ritu de Milosiu Cobilovicu (a se vedé „Scol'a Rom.“ Nr. : 16 a. c.). Fiulu seu Baiazet (1389—1402), numitu Ilderim seu Fulgerulu, invinse pre Serbi, batù pre regele Sigismundu din Ungari'a la Nicopolea (1396) si ar fi luat si Constantinopolea, de cumu-va nu ar fi trebuitu se plece in contra lui Timur, chanulu Tatarilorú, carele intrase daja cu órdele sale in partile imperiului osmanu din Asia-mica. La Angor'a Timur bate si prinde pre Baiazet, portandu-lu apoi cu sine inchisu într'o colivia, pana candu in anulu urmatoriu 1403 Baiazet mori de nacasu. Timur trebuindu a se întórce iute in Asi'a, imperiulu osmanu incepù érasu a se intari sub urmatorii lui Baiazet, astfeliu încátu Mahomed II. (1451—1481) 'si propuse a luá Constantinopolea cu ori ce pretiu.

4. Imperatulu Constantin XI, carele domniá pre atunci in Constantinopolea, vedindu pericolulu, nu lipsi a cere ajutoriu dela toti principii crestini din Occidentu, inse nu obtienù decátu incuragiari si apromisiuni desierte; singuru numai pap'a Nicolau se decise a-i tramite o mica flotila, carea inse sosi prea târdiu. Astfeliu Grecii remasera avisati numai la poteriile lorú proprie. Armat'a lorú se compunea numai din 6000 ostasi, langa cari se mai audasera vre-o 2000 mercenari Venetiani si Genovesi sub conducerea lui Giustiniani, pre candu armat'a turcesca numerá la 265.000 ostasi, 14 baterie si mai multe turnuri incarcate cu tunuri de celu mai mare calibru. Pentru transportarea unui tunu giganticu dela Adrianopolea pana la Constantinopolea se cerura d. e. 500 boi, 1000 ómeni in 2 luni de dile. Tunulu se incarcá cu glóntie de câte 12 centenarie, dar nu se poteau face cu elu decátu 7 puscaturi pe dí, fiindu ca incarcatulú tienea câte 2 óre. Pe mare Turcii aveau 420 nai, gata a fortiá intrarea lorú in portulu inchisu cu lantiuri de fieru.

Cu tóte acestea 53 de dile cetatea resistá tuturor atacuriloru de pe uscatu si de pe mare. Toti aperatorii, dela imperatu pana la celu din urma ostéanu se luptau cu o bravura admirabila, bine sciindu, ca este in jocu averea si viéti'a lorú.

Turcii desperara de a poté luá Constantinopolea, cáci se sioptiá printre ei, ca trupe italiene si unguresci vinu in ajutoriu Grecilorú. Sioptele acestea veniau probabilu dela Chalil-pasi'a, carele cá amicu secretu alu Grecilorú erá in contra asediului. Trei dile stetera Turcii in nelucrare. In sér'a a treia inse se vediù pe ceru de asupra Constantinopolei o flacara rosia; atunci Turcii prinsera de nou curagiu, crediendu ca acestu fenomenu este unu semnu, cumu ca Domnedieu voiesce a prapadi cetatea innecandu-o in sange. Mahomed, carele insusi erá cuprinsu de indoiéla, tienù de nou unu consiliu belicu, in carele pre langa tóta opositiunea lui Chalil-pasi'a se decise a intreprinde la 29 Maiu unu atacu generalu in contra Constantinopolei. Chalil avisá despre acést'a in ascunsu pre amicii sei din cetate.

Imperatul Constantinu primî sant'a cuminecatura in biseric'a Aghi'a Sof'i'a, 'si luà iertatiune si remasu bunu dela cunoscuti, amici si poporatiune, visità tôte posturile si in fine se puse însusi la pôrt'a s. Romanu.

Sultanulu dispuse 100.000 ostasi la arîp'a drépta, 50.000 la arîp'a stanga, 100.000 in reserva, ér elu se puse in centru cu 15.000 ianiciari. Unu numeru de ceausi seuu gardisti, avendu in manî vergi de fieru si vine de bou, amblau pe la spatele ostasiloru, spre a-i maná in batalia. Admiralulu turcescu luà 100 lovituri, pentru ca nu potù impiedecá, cá naile Genovesiloru se nu-i franga sírurile.

In 29 Maiu desu de deminétia lupt'a incepù cu tóta furi'a. Turcii strigau: „La illah ill allah“, ér Grecii: „Kyrie eleison“. Spre a ostení pre Greci, sultanulu tramise in lupta mai antáiu recrutii si invalidii din armata, rezervandu-si trup'a cea alésa pentru ataculu finalu. Candu se facù díua, Grecii se vediura cuprinsi de Turci de tôte laturile. Dóue óre tienù lupt'a, fora cá Turcii se póta face unu pasu inainte. De odata inse Giustiniani fù ranitu usioru intr'o mana seuu intr'unu sioldu; elu dise imperatului, ca se retrace la nai spre a se legá. Imperatulu 'lu rogà se nu parasésca lupt'a in momentulu acest'a; elu inse se duse, fora a se mai reintóree.

Retragerea lui Giustiniani produse descuragiare in sírurile Greciloru; imperatulu inse nu lipsì a-i imbarbatá in totu modulu. Ataculu principalu alu Turciloru erá la pôrt'a santului Romanu, unde se aflá si imperatulu. Aci se luptá: Teofilu Paleologulu, Don Francesco Toledo din Spani'a si Ioanu Dalmatinulu, facundu minuni de bravura si respingúndu cu succesu tôte atacurile Turciloru. Intr'aceea se aude unu strigatu de catra portu, ca Turcii aru fi ocupatu deja cetatea. Esistá a prorocia vechia, cumu ca inimiculu va intrá in cetate prin o pórt'a laterala, numita „Cerculu de lemnu“; pentru aceea Grecii astupara indata la inceputu pôrt'a acest'a, o deschisera inse érași in díua precedenta spre a face de aici unu atacu neasteptatu asupra Turciloru. Pe aici intrara 50 de Turci si atacara pre Greci din spate. Atunci imperatulu Constantinu vediù, ca ori ce resistintia este de giab'a. Dicundu: „Voiu mai bine se moru, decátu se traiescu in umilire,“ imperatulu se rapedi in contra inimicului; observandu inse, ca toti ai sei l'au parasitu, si aducúndu-si aminte, ca in Orientu triumfaktoriloru li-se poftiá si aceea, cá „capetele inimiciloru se se rostogolésca sub copitele cailoru lor“, elu strigá: „Si nu se afla nici unu crestinu, carele se-mi taia capulu?“ In momentulu acela imperatulu cadiù sub lovirile a doi Turci, fora a fi cunoscutu de acesti'a. Acumu Turcii navalira de tôte partile in cetate si taiara fora crutiare pre toti ostasii greci, cari fugiau de pe murii cetatii, crediendu, ca numerulu acestor'a este celu puçinu de 50.000 si astfeliu li voru mai remané inca destuli, pre cari se-i vendia cá sclavi. Dar se amagira, càci din ostasii greci abia remasera nemacelariti doi seuu trei. Atunci poporulu, carele nu

apucase a scapá pe nai, grabi la biseric'a Aghi'a Sof'i'a, incrediendu-se érași intr'o prorocia vechia, carea dicea, ca Turcii nu voru strabate decátu pana la colón'a lui Constantinu celu mare; atunci inse va descinde unu angeru din ceriu si va pune in man'a unui omu de róndu o spada dicundu-i: „Ié spad'a acést'a si man-tuiesce poporulu lui Domnediu!“ Turcii se voru întóree atunci in fuga si voru fi alungati nunumai din cetate, ci si din Asi'a-mica pana la marginile Persiei.“

In scurtu tempu biseric'a se implù de barbati, muieri, betrani, copii, calugari si calugaritie. Dar poporulu se inșiela amaru. Turcii sparsera usile, luara tesaurii si alte obiecte de valóre, sfermara icónele sante, repetira crucificarea, invescura crucea cu fesulu unui ianiciaru, ér pre ómeni i legara si i dusera in sclavia.

Mahomed intrá cu triumfu in cetate, merse calare la biseric'a Aghi'a Sof'i'a si dise aici o rogatiune. Din momentulu acel'a pompós'a biseric'a erá prefacuta in mosiee; pe cuple se puse in locul crucei crestine semilun'a. Constantinoplea deveni capital'a imperiului osmanu.

Aflandu-se in urma cadavrulu imperatului Constantinu, Turcii i taiara capulu si-lu pironira pe colón'a lui Constantinu celu mare.

Fatala coincidentia. Constantinoplea seuu Rom'a nóua, fundata de unu Constantinu, cade sub altu Constantinu, intogmai cá si Rom'a vechia, carea fundata de unu Romulus cade si ea sub Romulus Augustulus.

Astadi Rom'a érași este capital'a unui imperiu natiunalu, ér o alta prorocia dice, ca si in Constantinoplea dupa patru seculi semilun'a érași va face locu crucei crestine. —

O cestiune ortografica.

(Fine din Nr. 14.)

Mai lipsesce se vorbimu despre cuvintele, cari arata titluri seuu ranguri si despre pronumele de reverintia.

Si in privinti'a acést'a domnesce la noi multa confusiune. Unfi pretindu, cá tôte cuvintele aceste se se scrie micu, dicúndu ca reverinti'a nu stà in marimea literei, ci in — stilu. Acesti'a scriu d. e. Responsulu „escelentiei sale domnului archiepiscopu si metropolitu“ etc.

Altii din contra scriu tôte cuvintele acestea mare, d. e. Responsulu „Esclentiei Sale Domnului Archiepiscopu si Metropolitu“ etc. Ei facu acést'a nu numai din motive de reverintia, ci si pentru a remarcá mai bine cuvintele, va se dica pentru claritatea stilului.

In fine érași altii scriu substantivele de reverintia mare, pronumele inse micu, d. e. Mari'a ta! Domni'a ta!

Vorbimu aici firesce de aceia, cari urméza in scrierea acestoru cuvinte unu principiu anumitu, càci suntu si de aceia, cari nu observa nici o lege, ci scriu in aceeași epistola acelesi cuvinte odata mare, alta data micu.

Cari din acești'a procedu corect? După noi aceea, cari scriu cuvintele acestea micu, se întielege atunci, candu ele nu stau la începutulu vorbirei, căci în casulu acest'a, cadiendu si ele sub legea aratata mai susu ad 1, se scriu — că tóte cuvintele — mare. Ele adeca nu suntu nume proprie, ér încátu pentru reverintia, acést'a în adeveru nu stà în form'a si dimensiunea literelor

De alta parte trebuie se marturisimu, ca cei ce scriu asia, suntu astadi într'o minoritate disparatória. Maioritatea, preocupata de deprinderile trecutului, privesce acestu modu de scriere de unu „radicalismu democraticu“, pentru care inca nu a venitu tempulu. Acestu tempu inse va veni negresitu — mai curundu ori mai târdiu. Pana atunci inse în interesulu unitatii se adoptamu incaî modulu de scriere alu fratiloru din Romani'a libera. Ei adeca scriu mare titlurile si pronumele de reverintia, inse numai candu ele se referescu la capulu statului si la capulu bisericescu. D. e. Domnitorulu seu Domnulu si Dómn'a, Inaltímea Sa, abreviatu: I. S., pluralu: Inaltímile Loru, abr.: I.I. L.L.; Prea Santi'a Sa Metropolitanulu, abr.: P. S. S. De aici incolo inse: domnule seu d-le ministru, d-le agentu, d-le prefectu, d-le deputatu etc. De: Ilustritate, Magnificentia, Prea onoratu, Multu onoratu etc. nici nu voru se audia; chiar si cuventulu „onoratu“ seu mai bine „onorabilu“ 'lu folosescu numai câte odata si numai făgia de o a trei'a persóna, d. e. „onorabilulu d-nu N. a afirmatu mai înainte“ etc. Adres'a pe epistole inca este fórte simpla: Domniei Sale Domnului N. N.

Tyrteu.

La mórtea lui Ioanu Candrea.

Onorate domnule redactoru!

Mai tóte diuarele romane din patria, ér mai virtosu „Scól'a Romana“ ni adusera scirea trista si sfasietóre de anima, cumu-ca Ioanu Candrea, activulu si bravulu fiu alu natiunei, literaturii si scólei romane, departe de caminulu patriei, departe de sinulu familiei sale, după lungi si grele suferintie a trecutulu pentru totu de un'a la parintele creatoru, dela care a si descinsu.

Ah! nu este cuventu se póta exprime dorerea adeveratiloru sei amici, a doiosei sale familie si a tuturoru acelora, cari prin pierderea sa suntu lipsiti de consolarea si iubirea lui! Nu este cuventu se póta exprime dorerea, ce o simte mam'a natiunei, carea a pierdutu în defunctulu unu fiu adevratu activu si aducatoriu de balsamu pre ranele ei secularie.

Dar mai înainte de tóte nu este cuventu spre a poté exprime dorerea, ce o sênte scól'a romana, carea astadi se afla în doliu imbracata, căci a pierdutu pre unulu dintre bravii sei apostoli, pre unulu dintre promovatorii culturii natiunale.

Elu nu mai este între cei vii! Dá, elu a trecutulu preste pragulu suferintieloru, a trecutulu în regiunile fe-

ricirei eterne, lasandu-ne nóue dorere si lacrimi, cá se-lu deplangemu tristu si amarul! O idee ne mai mangaia inse, aceea ca sufletele curate si nobile, cari lucra pentru binele omenimei, 'si afla locul fericirei în giurulu tronului divínu!

Fia, cá memori'a acestui barbatu activu si iubitoriu se nu tréca la uitare nici odata! Fia, cá germenii sementii aruncate de densulu se prinda radecini adunce în animile posteritatii! Fia, cá spiritulu seu se planeze preste noi si se ne stimuleze a lucrá cu devotamentu si iubire pentru luminarea si cultivarea junimei romane!

ÉR Tu, spirite seversíte, róga pre Parintele de susu a cautá cu îndurare la poporulu seu romanu si a nu-lu lipsi de bravii sei fii, candu are mai mare lipsa de densii! *)

Sistarovetiu, 2 Iuniu 1877.

Georgiu Dimitrescu,
adj. not.

Georgiu Bocu,
invetiatoriu popor.

Proiectu de statute

pentru reuniunea invetiatoriloru din Archidieceș'a gr. cat. de Alb'a-Julia si Fagarasiu. **)

I. Scopulu reuniunei.

§. 1. Reuniunra invetiatorésca archidieceșana are de scopu intrunirea tuturoru invetiatoriloru confesionali din archidieceș'a gr. cat. de Alb'a-Julia si Fagarasiu, înaintarea culturii poporului prin înaltierea scólei poporale la starea, ce-i compete, si în specia tientesce la promovarea si latirea sciintieloru si cunoscintieloru pedagogico-didactice si metodice între toti invetiatorii din archidieceșa, conformu pedagogiei moderne.

II. Midilócele conducatorie la scopu.

§. 2. Acestu scopu 'lu va urmari reuniunea:

1. indemnandu pre fiacare membru alu seu a) se lucre de sene în cercuri mai mici ori mai mari spre cultivarea sa si a altor'a; b) se participe la formarea si activitatea reuniuniloru, ce tientesce la cultur'a invetiatoriloru si a poporului;

2. influintiandu pre la autoritatile administrative si factorii legislativi în favórea scólei poporale.

*) Atari adrese de condolentia amu primitu din mai multe parti; din lips'a spatiului inse nepotendu-le publicá pre tóte, primésca respectivii fratiésca nóra multiamita. R.

**) În vér'a anului 1875 invetiatorii confesionali din archidieceș'a gr.-cat. de Alb'a Julia si Fagarasiu, convocatii fiindu la unu cursu suplementariu în Blasiu pentru esplicarea mesuriloru metrice, au alesu unu comitetu pentru componerea unui proiectu de statute, pe bas'a carora apoi se se formeze o reuniune invetiatorésca archidieceșana cu atâte reuniuni cercuale, câte protopopiate suntu în archidieceșa. Comitetulu alesu intardiandu cu elaborarea statuteloru, mai multí invetiatorii au publicatu în „Scól'a Romana“ Nr. 49 din anul trecutulu (pag. 392) o interlatiune relativa. Proiectulu de statute, ce publicám, este operatulu acelu comitetu. Precumu scrie „Foi'a scolasteca“, ven. consistoriu archidieceșanu a decisu a comunicá acestu proiectu invetiatoriloru subalterni, cari intrunindu-se în conferintie sub presiudu protopopiloru tractuali se-si faca reflexiunile asupra lui, după care apoi va urmá convocarea constituantei. R.

III. Membrii reuniunii arhidieceesane.

§. 3. Reuniunea arhidieceesana se compune: din membrii fondatori, ordinari, onorari si ajutatori.

a) Membrii fondatori potu fi toti acei individi, fora osebire de sexu, cu caracteru nepetatu, cari solvescu in cass'a reuniunei odata pentru totu de-a un'a o taxa celu puşinu de 30 fl. v. a.

b) membrii ordinari suntu cei ce avendu calitatile cercuserise sub a) voru solvi o taxa anuala de unu florinu v. a., respective cari voru depune 20 fl. v. a. odata pentru totu de-a un'a;

c) membrii onorari suntu persóne destinsse pre terenulu scientificu si scolastec; acestia se alegu pre viétia in adunările generale ale reuniunei;

d) membrii ajutatori suntu acele persóne, cari concurgu cu ajutorie materiale la prosperarea reuniunei.

§. 4. Invetiatorii scóleloru poporale confesiunale gr.-cat. din arhidiecees'a de Alb'a-Julia si Fagarasiu suntu obligati din pusetiune a se face membrii ordinari ai reuniunei; asemenea si profesorii dela institutulu pedagogicu din Blasiu si dela scólele normale.

IV. Drepturile membriloru.

§. 5. Membrii fondatori si ordinari au votu consultativu si decisivu in adunările reuniunei, potu face propuneri, interpelatiuni, potu tiené disertatiuni, respective prelegeri de modelu, potu participá la alegerea oficialiloru reuniunei si potu fi alesi. Mai departe au dreptulu de a folosi bibliotec'a reuniunei gratuitu.

V. Oficialii reuniunii arhidieceesane.

§. 7. Agendele reuniunii arhidieceesane le va conduce unu comitetu centralu constatoriu din unu presiedinte, unu vice-presiedinte, 4 membrii si doi notari, cari toti se alegu in adunările generale ale reuniunii arhidieceesane dintre membrii fondatori si ordinari pre trei ani. Presiedintele ori vice-presiedintele, 2 membrii si unu notariu, trebuie se fia dintre membrii, cari au locuinti'a in Blasiu.

§. 8. Toti oficialii reuniunei se alegu cu maioritare absoluta de voturi, prin votisare secreta.

§. 9. a) Presiedintele duce presidiulu in adunările generale ale reuniunei, convóca adunari de comitetu, presiedindu in aceste, si conduce tóte afacerile reuniunei.

In casu de lipsa, in contielegere cu comitetulu, convóca adunari generale extraordinarie.

b) Vice-presiedintele, in absenti'a presiedintelui, suplinesece pre presiedinte intru tóte.

c) Notarii duc protocoólele adunariloru generale si a siedintieloru comitetului, precum si tóte corespundintiele reuniunei.

§. 10. Toti oficialii reuniunei pórtá functiunile gratuitu si numai specele, ce voru poté documentá, cà le au facutu in afacerile reuniunei, li-se voru reintórece.

VI. Activitatea reuniunii arhidieceesane.

§. 11. Reuniunea arhidieceesana este organulu, prin care reuniunile arhidieceesane cercuale stau in legatura strinsa si-si comunica ideile imprumutatu. De aceea ea are in vedere totu de-a un'a interesele scóleloru poporale gr. cat. din arhidieceesa, cumpanesse si determina mesurile corespundietórie spre ajungerea scopului reuniuniloru invetiatoresci, tiene neincetatu inaintea ochiloru activitatea si progresulu reuniuniloru invetiatoresci cercuale.

§. 12. Reuniunea arhidieceesana tine in totu anulu celu puşinu o adunare generala in feriele de véra, la diu'a si locul desemnatu de catra adunarea generala precedentá. In casuri de lipsa se potu conchiamá si adunari generale extraordinarie in urm'a decisiunei comitetului centralu.

§. 13. In adunările generale ale reuniunii arhidieceesane se voru pertractá obiectele prezentate de catra reuniunile cercuale, se voru discutá diferitele intrebari din sfer'a scolastica si se voru tiené disertatiuni scientifiche, pedagogice-didactice si metodice.

§. 14. Comitetulu centralu alu reuniunii arhidieceesane are se tiena siedintie lunarie, cari le convóca presiedintele.

§. 15. Reuniunea arhidieceesana are unu sigilu cu inscriptiunea: „Reuniunea invetiatoresca arhidieceesana gr. cat. de Alb'a-Julia.“

§. 16. Specele comitetului centralu si ale adunariloru generale ale reuniunii arhidieceesane se voru acoperi: din contribuiriile reuniuniloru cercuale (§. 26).

Adunarea generala va preliminará si statorii specele reuniunei pentru fiacare anu inainte.

VII. Reuniunile cercuale.

§. 17. Membrii reuniunii arhidieceesane pre bas'a acestoru statute se voru grupá in „reuniuni cercuale“ indata dupa constituirea reuniunii arhidieceesane, ceea ce numai decátu o voru aduce-o la cunoscenti'a comitetului centralu alu reuniunii arhidieceesane.

§. 18. Reuniunile cercuale inca au a se compune conformu §§. 1—6 ai statuteloru presente si a-si alege „comitete cercuale“ pentru conducerea agendelor, avendu a se alege oficialii acestor'a prin membrii fondatori si ordinari ai reuniunii cercuale, dupa modalitatea prescisa in §. 8.

Oficialii reuniuniloru cercuale au faşia cu reuniunile cercuale acele-si detorintie si drepturi, ce au si oficialii reuniunii arhidieceesane, conformu §§. 7, 9 si 10.

§. 19. Reuniunile cercuale voru tiené in fiacare patrariu de anu câte o adunare cercuala in diu'a si locul statoritu in adunarea precedentá.

In adunările generale ale reuniuniloru cercuale se voru tiené prin membrii acestor'a disertatiuni scientifiche, pedagogice-didactice si metodice si lectiuni practice de modelu.

§. 20. Comitetele cercuale voru face in totu anulu cu siese septemani in ainte de adunarea generala a reuniunei archidiececane repórte generale despre activitatea loru anuala catra cemitetulu centralu.

§. 21. La adunarile generale ale reuniunei archidiececane are de-a luá parte activa fiacare reuniune cercuala prin câte celu puçinu doi delegati; afara de aceea póte luá parte activa la aceste fiacare membru alu reuniuniloru cercuale, care cá atare este totu odata si membrulu reuniunei archidiececane.

§. 22. Comitetele cercuale au de a tramite in fiacare anu, deodata cu reportulu anulu prevediutu in §. 20, si o lista autentica a tuturor membriloru reuniunei din acelu cercu, cá astfeliu cemitetulu centralu se fia in curentu despre starea membriloru.

§. 23. Fia-care membru ordinariu alu reuniunei este obligatu a luá parte activa la tóte adunarile reuniunei cercuale.

Absentiele din cause escusabile suntu a se aduce la cunoscinti'a presiedintelui inca in decursulu adunarei. Celu ce absentéza fora causa escusabila se admonéza publice in foia oficiósa a reuniunei.

§. 24. Reuniunile cercuale incaséza taxele dela membrii reuniunei archidiececane, ce locuiescu pre teritoriulu reuniunei cercuale respective, si administréza banii; éra cu finea fiacarui anu asternu cemitetulu centralu spre supra-revisiune ratiunile revedite de catra adunarile cercuale.

§. 25. Reuniunile cercuale au de a-si procurá din banii incursi midilócele necesarie spre cultivarea membriloru, asia: carti si scrieri periodice, formandu bibliotecu cercuale, cari le potu folosi gratuitu toti membrii reuniunei.

§. 26. Reuniunile cercuale au a contribui in proportiunea veniteloru la spesele cemitetulu centralu si ale adunariloru generale ale reuniunei archidiececane, cari spese se voru statori conformu dispusetiuniloru din §. 16.

§. 27. Membrii reuniunei archidiececane pre timpulu adunariloru generale atátu cercuale câtu si archidiececane primescu diurne corespundietorie si spese de caletoria din cass'a scólei, unde functionéza fiacare; cei ce locuiescu in loculu, unde se tine adunarea, precumu si cei absentii, nu capeta diurne.

VIII. Dispusetiuni generale.

§. 28. Patronulu reuniunei archidiececane este Escelenti'a S'a parentele Metropolitu gr. cat. de Alb'a-Julia si Fagarasiu.

§. 29. Reuniunea in adunarile generale va desemná foia oficiósa, in carea se voru publicá protocoálele adunariloru generale si cercuale, disertatiunile tinute si alte afaceri ale reuniunei.

§. 30. Aceste statute se potu schimbá numai in adunarile generale cu votulu unei maioritati de $\frac{2}{3}$ din membrii presentii ai adunarei generale.

Corespondintia.

De sub cetatea lui Racolti'a, 5 Ianu 1877.

Onorata redactiune!

Cam pre la 29—30 Maiu a. c. st. n. se tienura esamenele prunciloru dela scólele nóstre confessionale sub presidiulu prea onor. fratiei sale parintelui protopopu Michaile Crisianu din Reginu. Erá frumosu a audí si respunsuri — in unele locuri. — Mi-a jaccu si-mi jace la anima cultur'a poporulu romanu, cu deosebire a tinerei generatiuni, cá cu tempu se potemu cresce lui Domnedieu poporu alesu si Natiunei cetatieni buni, cari desteptandu-se se-si cunósca adeverat'a loru chiamare. La acést'a adese ori me insuffetira prea gratiósele ordinatiuni metropolitane, desi nu odata intempinau obstacule, ce numai fórtu cu greu le potui invinge. Unii dintre preotii acestui tractu au desvoltatu destulu zelu pentru scóla, ceea ce s'a vediu si din respunsurile prunciloru din religiune si istori'a biblica; pre candu éra si indignatiune marturisescu, ca altii din ei (numele carora de asta data 'lu retacu) necumu se fi propusu religiunea amesuratu ordinatiuniloru mai inalte seau se se fi ingrigitu altu cumu de scóla si de dotarea mai cuviintiósá a invetiatoriloru, dar in totu decursulu anulu nici nu s'au aratatu in scóla cá directori locali ce suntu. Si dore, chiar acesti'a trecu de cei mai cualificati, impartasindu-se apoi in totu unulu din ajutoriulu imperatescu, pre candu altor'a li-se facu feliu de feliu de obiectiuni. — Este fierbinte dorinti'a nóstra a vedé triumfandu odata si pre la noi dreptatea de multu asteptata; dar ah, ea fuge totu mai tare de noi cá buh'a de radiele luminei. Inse fia, se suferimu, cáci acést'a este sórtu Romanulu. Nu ne ajungu suferintiele din partea strainiloru! Si pre noi „ne nimicesce a pizmei reutate“ — langa acésta cetate. —

Amu fi indestuliti in cátu-va, fiindu ca cu oca siunea esamenelor se luara mai strictu absentarile cele dese si multe ale — invetiatoriloru, si amu fi multiamiti chiar, déca ele pe viitoriu aru incetá cu deseversire; altmintrea nu vomu face nici unu progresu, ci vomu audí cá si in anulu acést'a totu numai respunsurile din anii trecuti. —

Trecundu acumu la obiectele propuse de unii din invetiatorii nostri, potu dice cu frunte senina „sine ira et odio“, ca in privinti'a acést'a cu fórtu puçine exceptiuni planulu de invetiamentu delocu nu s'a observatu. Causele suntu: comoditatea unoru invetiatorii imbetraniti in „az buche“, miclele salaria din acestu tractu, lips'a mai in tóte scólele de manuale didactice, in fine puçinulu zelu din partea onor. senatu scol. eparchialu. Dómne, óre candu ne vomu luminá? Ore ce pecatu se fia pe némulu nostru, cá se-si védia cu ochii perirea, fora a se desteptá?

In § 34 alu „Regulamentulu“ se dice: „Docentele are se scie cantarile, se invetie pe elevi atátu cantarile, cátu si gimnastic'a si gradinaritul“. Cu tóte

aceste obiectulu din urma, carele este sufletulu si anim'a poporulu nostru, s'a lasatu in unele locuri cu totulu afara. Totu asia s'a urmatu si cu indetorirea din § 35 (relativa la cursulu de repetitiune); ér din celalalte obiecte de invetiamentu prescise in § 14 alu „Regulamentulu“ nu s'au propusu: a) cunóscerea mesuriloru, b) gramatic'a limbei romane, c) esercitia de vorbire si la intielesu, d) fórté puçinu din istori'a patriei, si nimica din istori'a universalá, e) puçinu din geografia, f) chiar nimica din fisica si istori'a naturala, g) nimica din drepturile si detorintiele civile, h) aprópe nimica din gimnastica cu privire la esercitiile militare (póte ca nici nu se astépta dela unii veterani de 20 de ani in servitiu a se sdrobi in drépt'a si in stang'a cu propuneri de acestea).

Apoi se nu ne miramu, ca mai bine de 50 comune de confessiunea nóstra din archidiecea au capetatu prim'a admonitiune. Si tare me temu, ca la acestea se voru adauge si unele din tractulu nostru, indata ce d-lu inspectoru scolasticu 'si va face socót'a, de carea in anii acestia ni-au scapatu numai tempurile nefavorabile; inse voru veni si tempuri mai bune, si apoi este imposibilu, cá scólele nóstre se remana tota in starea loru de mai inainte si invetiatorii nostri se se intereseze totu asia de puçinu de ele cá si pana acumu. Deci mai multa energia, fratiloru invetiatori si in Christosu frati preoti! Adeveratu, ca tempurile suntu vitrege; dar ele nu ne impiedeca a ne face detorintia si a lucrá cu iubíre si devotamentu, cá venindu or'a darei de séma, se nu ne mustre consciinti'a, ca nu amu facutu cátu amu fi potutu si amu fi trebuitu se facemu. Petrundeți-ve de spiritulu circularieloru prea bunului nostru archipastoru, si fiti siguri, ca atunci scólele din tractulu nostru voru inflóri asemenea scóleloru din alte tracturi, nelipsindu-ne altu-ceva.

Asi dorí din sufletu, cá si in tractulu nostru statatoriu din 38 comune se se infintieze reuniuni invetiatoresci, in cari se se „inalbéscá“ unii din invetiatori seau incai se se mai insufletiesca, buna óra cá in tractulu tenerului, dar energiosului vice-protopopu Crisanu din Pogacéu'a, carele cu zelulu seu intrece pre multi protopopi.

Asi dorí mai incolo, a vedé pre invetiatorii din acestu tractu dotati mai bine, fia si numai pentru cá ei se nu-se mai póta escusá cu salariile nesuficiente, candu suntu intrebati, pentru ce nu au facutu progresu mai bunu. Este si degradatoriu pentru „pionierii culturai“, cumu ne place a numi pre invetiatori, a se tergúi anu de anu cu satenii pentru o sembria miserabila, intogmai cumu se terguescu porcarii satului. In unele comune lucrulu a ajunsu acolo, ca din ce e micu salariulu, elu se reduce pe anu ce merge totu mai tare, ba pe aiurea se sterge cu totulu. Mi-se va observá póte, ca comunele mai mici de 100 fumuri nu potu face salarie de cáte 200—300 fl. Io inse intrebú: pentru ce din acestu tractu nu s'au compusu documen-

tele de dotatiune, cumu a doritu cu atata zelu fierbinte Escel. Sa Metropolitulu nostru?

In fine asi dorí, cá in genere se aratamu mai multu sporiu pe campulu scolasticu, decâtu amu aratatu dela anulu 1868 incóce, se aratamu odata si fapte, nu numai vórbe desierte. Nu odata ne-amu adunatu in sínóde spre a ne consultá impreuna, anume in sinodulu penultimu dela 29 Nov. 1876 amu alesu pentru patru vali patru commissiuni, compuse din cáte 2 preoti si 1 mirénu, insarcinandu-le a relatiuná senatului scol. eparchialu asupra scaderiloru, cari impiedeca invetiamentulu si a recomandá mesuri spre a dá causei scolarie o directiune spre mai bine. Dar si din acést'a cá din multe altele s'a alesu nimica. Se ne desteptámu, cáci se apropia ór'a a 12-a! —

Fia, cá in anulu viitoriu se ve potu impartasi lucruri mai imbucurátoria!

Cu proxim'a ocaziune ve voiu comunicá unele date statistice; pana atunci — salutare!

Unu preotu necualificatu din tractulu Reginului.

Bibliografia.

Diferi'a (Diphtheritis) si vindecarea ei naturala de Dr. Paulu Vasiciu. Temisiór'a. 1877. Pretiulu 6 cr.

Este retiparita din „Higien'a si Scól'a“, Nr. 6 a. c.

Socót'a teoretica si practica (,) manualu didacticu pentru scólele poporale romane de Ioanu Tuducescu, invetiatoriu in Lipov'a. Partea I. Pagine 58. Pretiulu ?

Introducere in geografia (,) manualu didacticu pentru scólele poporale romane de Ioanu Tuducescu, invetiatoriu in Lipov'a. Pagine 30. Pretiulu ?

Activitatea d-lui Tuducescu negresítu este laudabila, ne pare inse reu, ca nu potemu díce acést'a si despre productele sale literarie. „Socót'a“ ar trebui se cuprindia mai multu teme decâtu regule, ba acestea aru poté fórté bine se lipsésca cu totulu, si manualulu se se compuna numai din teme practice ordinate dupa principie metodice. — Incátu pentru „Introducerea in geografia“, ea este de prisosu. Carticie'a vorbesce de comuna, cercu, comitatu, tíera. Intielegemu, cá unu invetiatoriu se-si descrie procedur'a sa la tractarea geografiei acestoru localitati si se o publice spre invetiatura pentru alti invetiatori — „mutatis mutandis“; inse despre aceste lucruri unu manualu pentru scolari? In stadiulu acést'a aprópe fiacare scóla 'si are referintiele sale proprie: comun'a sa, cerculu seu, comitatulu seu etc.; invetiaturile comune incapu pe dóue trei pagine tiparite. Binevoiésca d-lu T. a consultá didactic'a de astadi si literatur'a mai nóua a disciplineloru respective si speramu, ca ni va dá dreptu. Pedagogii, cari suntu in contra manualeloru didactice pentru scolari, abuna séma au in vedere manuale compuse cá si cele de d-lu T.

„Minte si Inima“. Asia se numesce unu „Organu alu reuniunei invetiatoriloru“, ce va aparé cu incepu-

tulu semestrului alu doile in Aradu odata pe luna câte o cóla in formatu octavu. Pretiulu pe $\frac{1}{2}$ anu 1 fl., pe anu 2 fl. Numerulu 1 a esítu cá de próba mai inainte. Despre cuprinsulu seu vomu vorbi in numerulu proximu alu foiei nóstre.

Varietati.

(Maiale). Din mai multe parti ale patriei ni-se scrie, ca invetiatorii au tienutu cu scolarii loru maiale impreunate cu productiuni si cantari natiunale, la cari au luat parte cu multa insufletire partintii scolariloru si alti particulari si onoratorii din comuna. Vomu vorbi intr'unu articolu specialu despre festivitatile si petrecerile iertate ale junimei scolastice; si pana atunci inse dicemu, ca bine facu invetiatorii nóstri, ca tienu cu scolarii loru maiale. Poetulu nostru canta, ca Romanulu nu va „campuri fora flori,” nice „dile fora serbatori.”

Este interesantu a vedé, cumu usulu maialeloru devine din anu in anu totu mai generalu. Asia s'au tienutu in anulu acest'a maiale chiar si pe acolo, unde ele mai inainte nici de nume nu erau cunoscute, d. e. in San-Petru (in valea Hatiegului), tier'a scóleloru comunale, cari pre cumu se scie au de scopu a amorti ori ce sentiementu natiunalu; in Pobjd'a, comitatulu Torontalului, unde scolarii contribuira spre scopulu acest'a câte 20 cr., primul chiar 1 fl. 50 cr., din cari inse numai o parte se folosi spre scopulu petrecerei, restulu fú destinatu pentru procurarea derecuisite si manuale didactice pe sém'a scolariloru mai seraci. Bravo!

(Scólele din Muntenegru.) Intr'unu schitu micu, ce apartiene monastirei Ostrogu, se afla celu mai insemnatu institutu alu Muntenegrului — seminarulu. Acestu seminaru s'a infintiatu in anulu 1860 cu ajutorulu primitu din Rusi'a. Tinerii, ce termina cursulu in seminaru, imbraçisiéza seau carier'a de preoti seau de invetiatori. Pana la episcopulu Petru alu II-lea nu se aflá nici urma de scoli in Muntenegru. Acestu episcopu fiindu unu barbatu invetiatu si totu odata si poetu, celu antáiu a infintiatu dóue mici scoli. Succesorulu seu Danila a infintiatu chiar in palatulu seu unu micu colegiu, in care singuru conducea ocupatiunile a câtoru-va tineri din familiile celea mai insemnate. In timpulu principelui Nicolae, cultur'a poporulu a fostu miscata ceva inainte de catra directorulu seminarului Milanu Costici. In cursu de trei ani elu a reusitu a formá vre-o 40 de invetiatori, prin cari a si inceputu a respandí lumina in poporu, de care mai inainte erá o lipsa totala. In tempulu presentu in Muntenegru nu e nici unu satu mai insemnatu, in care se nu fia o mica scóla de baieti si fete. Institutiunii acestoru scoli primescu astadi dela guvernulu câte unu salariu de 120 taleri, care facu aprópe de 600 franci. Pe langa acestea in Muntenegru s'a infintiatu si unu institutu de fete, care e sub patronagiulu im-

peratricei Mari'a Alexandrovna Scopulu acestui institutu e de a dá educatia fetelor din familiile celea mai insemnate. Tóte obiectele prin scoli se propunu in dialectulu serbescu. In seminaru inse se propune si dialectulu slavonu.

B. O. R.

Concursu.

[5] 3—3

Pentru statiunea invetiatorésca din comun'a Sintesci, protopopiatulu gr. or. Fagetu, se escrie prin acest'a concursu cu terminulu pana la **29 Iuniu 1877**, candu va fi si alegerea.

Emolumentele suntu: 315 fl. v. a., 8 orgii de lemne (din cari are a se incaldí si scól'a), 4 jugere de pamentu fenatiu, cortelu liberu cu gradina de legumi.

Doritorii de a ocupá acestu postu suntu avisati, cá recursele loru instruate conformu dispusetiuniloru stat. org. bis. si adresate comitetului paroch. din Sintesci, se-le subscérna Prea On. Domnu. Prot. **Atanasiu Ivanovicu** in Fagetu pana la terminulu pusu.

Sintesci, in 1 Iuniu 1877.

*In contielegere cu D-lu protopopu:
Comitetulu parochialu.*

Concursu.

[3] 3—3

Pentru statiunea invetiatorésca din comun'a Luncaniu, prot. gr. or. a Fagetului, se escrie concursu cu terminulu de **siese septemani dela prim'a publicare in acésta foia.**

Emolumentele suntu: 200 fl. v. a., 4 orgii de lemne, 2 jugere de livada, cortelu liberu cu $\frac{1}{2}$ jugeru de gradina.

Doritorii de a ocupá acestu postu suntu avisati, cá recursele loru instruate in sensulu stat. org. bis. si adresate comitetului parochialu, se-le subscérna Prea On. Domnu. **Atanasiu Ivanovicu**, protopopu in Fagetu.

In fine compentii au a-se infaçiosia intr'una din Dominici seau serbatori in comuna, spre a-si aratá desteritatea in tipicu si cantari.

Luncaniu, in 1 Iuniu 1877.

*In contielegere cu D-lu protopopu:
Comitetulu parochialu.*

Concursu.

[4] 3—3

Pentru statiunea invetiatorésca din comun'a Bichigiu, protop. gr. or. alu Fagetului, se escrie concursu cu terminulu de **siese septemani dela prim'a publicare in acésta foia.**

Emolumentele suntu: 300 fl. v. a., 8 orgii de lemne (din cari are a se incaldí si scól'a), cortelu liberu cu gradina de legumi.

Doritorii de a ocupá acestu postu suntu avisati, cá recursele loru adresandu-le comitetului parochialu, se le subscérna D-lui Prot. **Atanasiu Ivanovicu** in Fagetu.

Bichigiu, in 1 Iuniu 1877.

*In contielegere cu D-lu protopopu:
Comitetulu parochialu.*